

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΕΠΕΙΔΗ ΣΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ γίνονται όλα πολύ βιαστικά και ελάχιστα πιὰ ἔχουν τὴν ὑπομονὴ νὰ διαβάσουν ὡς τὸ τέλος τὰ γραπτὰ —ιδίως τὰ πεζὰ καὶ τὰ δοκιμιακὰ ποὺ ἀνακατεύονται μὲ τὰ ποιήματα—, λέω καὶ διευκρινίζω ἐξ ἀρχῆς τοῦτο: ἡ παρούσα ἔκδοση μὲ τὰ μεταφράσματα τῶν ἰταλικῶν ἔργων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ εἶναι ἀμικρῶς ποιητικὴ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὅ,τι περιέχεται στὸν ἀνὰ χεῖρας τόμο ὅχι μόνον δὲν ἐξαντλεῖται στὴ φιλολογία, ἀλλὰ καί, ὑπερβαίνοντάς την (ἀφοῦ, ἐννοεῖται, τὴν ἔχει λάβει σοβαρὰ ὑπόψη), στοιχειοθετεῖ ἐνιαία ποιητικὴ ἐπιλογὴ καὶ πρόταση. Τὸ ἀναγγέλλω ἐδῶ μὲ δύο λόγια, καὶ σὲ οἰκεία θέση, στὰ *Ἐπιλεγόμενα*, θὰ τὸ ὑποστηρίξω πολλαπλῶς: τὸ μετάφρασμα ἐπιτελέσθηκε κατὰ μίμηση τοῦ Σολωμοῦ — καὶ δὴ προγραμματικῶς καὶ ἐν συνειδήτῳ.

Σὲ αὐτὴ τὴ δίγλωσση ἔκδοση ὡς «ἰταλικὸν» ὑπόδειγμα χρησιμοποιήθηκε ἡ ἔκδοση «Διονυσίου Σολωμοῦ / Ἀπαντα / τόμος δεύτερος / Πεζὰ καὶ ἰταλικά / ἔκδοση-σημειώσεις / Λίνου Πολίτη», Ἰκαρος, Ἀθήνα 1955, τῆς ὁποίας ἀποδέχθηκα καὶ τὸν τρόπο παρουσιάσεως. Στὸ σῶμα τῶν ποιημάτων ἔγιναν σιωπηρῶς ἐλάχιστες διορθωτικὲς ἐπεμβάσεις, ἀφορῶσες προφανῆ τυπογραφικὰ λάθη. Διευκρινίζω ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἐργασία μου εἶναι μεταφραστικὴ καὶ ποιητικὴ, παρέλειψα κάθε εἶδους ἐκδοτικὰ/φιλολογικὰ σχόλια καὶ πολλαπλὰ σχεδιάσματα στὰ ἐπὶ μέρους ἔργα. Μοναδικὴ ἔξαιρεση ἀποτελεῖ τὸ *Ἐγκώμιον* στὸν *Ὀῦγο Φόσκο*, τοῦ ὁποίου μεταφράστηκαν καὶ τὰ παραλειφθέντα μέρη. Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα σχόλια

καὶ σχεδιάσματα παραπέμπω τὸν φιλέρευνο ἀναγνώστη στὶς σελίδες 294-354 τῆς ἔκδοσης τοῦ Λίνου Πολίτη, ὅπου καὶ θὰ βρεῖ τὸ σχετικὸ ὑλικό.

Στὸ *Ἐπίμετρο* παρατίθενται ἔξι κείμενα ποὺ ἔχουν ἄμεση σχέση μετὰ τὴν παρούσα ἔκδοση. Τὰ πρῶτα τρία ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ξενόγλωσσα — δύο στὰ ἰταλικά καὶ ἓνα στὰ γερμανικά.

Τὰ δύο ἰταλικά κείμενα εἶναι τὸ σονέτο τοῦ Onofrio Minzoni *Sulla morte di Christo*, I, καὶ τὸ σονέτο τοῦ Angelo Mazza *Timore iniziale*. Πάνω στὶς ρίμες τοὺς ἔγραψε δικὰ του ποιήματα ὁ Σολωμός (βλ. σσ. 477 ἐπ. καὶ 479 ἐπ. ἀντίστοιχα τῆς ἀνὰ χειρὸς ἔκδοσης). Τὸ γερμανικὸ κείμενο εἶναι τὸ περιώνυμο ποίημα τοῦ Friedrich Schiller *Der Graf von Habsburg*, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶχε ἀρχίσει νὰ γράφει δοκίμιο ὁ Σολωμός (βλ. σσ. 481 ἐπ.). Γιὰ τὰ κείμενα αὐτὰ δίδονται οἱ ἀναγκαῖες φιλολογικὲς πληροφορίες στὴν οἰκεία θέση.

Ἀκολουθοῦν οἱ παραθέσεις τριῶν ἐλληνικῶν κειμένων: δύο τοῦ Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη καὶ ἑνός —καὶ σημαντικώτατου— τοῦ Γεωργίου Καλοσγούρου (βλ. σσ. 486 ἐπ., 489 ἐπ. καὶ 494 ἐπ. ἀντίστοιχα).

Ἀπὸ τὸ πρῶτο κείμενο τοῦ Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη *Ἀπαντα τὰ εὗρισκόμενα ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ*, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ ἀθηναϊκὸ περιοδικὸ *Πᾶν* σὲ δύο συνέχειες, ἀντιγράφουμε ἐδῶ μόνον ἓνα τμῆμα ἀπὸ τὸ πρῶτο μέρος, ποὺ περιέχει πληροφορίες καὶ γινῶμες γιὰ τὸ ἰταλικὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ.¹ Παραλείπονται, δηλαδή, τὰ μεταφράσματα ποὺ φιλοτέχνησε ὁ Δὲ Βιάζης πάνω στὰ ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ ποὺ δημοσιεύθηκαν ἐν συνεχείᾳ ἐκεῖ καθὼς καὶ στὸ ἐπόμενο τεῦχος.²

Ἀπὸ τὸ δεῦτερο κείμενο τοῦ Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη *Τὰ ἰταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ*, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ ἀθηναϊκὸ περιοδικὸ *Πινακοθήκη* σὲ δεκαεπτὰ συνέχειες, ἀντιγράφουμε ἐδῶ μόνον τὰ δύο πρῶτα μέρη, ποὺ περιέχουν πληροφορίες καὶ γινῶμες γιὰ τὸ ἰταλικὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ.³ Σημειώνεται ἀπλῶς ὅτι ἡ *Πινακοθήκη* ἦταν ἀκαλλιτεχνικὸν περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κατὰ

1. Βλ. *Πᾶν*, 1909, ἔτος Α', φυλλ. 2, σσ. 48-51.

2. Βλ. *Πᾶν*, 1909, ἔτος Α', φυλλ. 3, σσ. 95-96.

3. Βλ. *Πινακοθήκη*, Ἀπρίλιος-Μάιος 1918, ἔτος ΙΗ', φυλλ. 206-207, σσ. 17-18, καὶ Ἰούνιος-Ἰούλιος 1918, ἔτος ΙΗ', φυλλ. 208-209, σσ. 36-37.

μῆνα ἐν Ἀθήναις», διευθυνόταν ἀπὸ τὸν Δ[ιονύσιου] I. Καλογερό-
πουλο καὶ εἶχε τὰ γραφεῖα του στὴν ὁδὸ Χαριλάου Τρικούπη 22α,
καὶ ὅτι τὰ ὑπόλοιπα δεκαπέντε μέρη καταλαμβάνονται ἀπὸ τὰ με-
ταφράσματα τοῦ φιλοτέχνησε ὁ Δὲ Βιάζης πάνω στὰ ἰταλικά ποιή-
ματα τοῦ Σολωμοῦ.⁴

Τὸ κείμενο τοῦ Γεωργίου Καλοσγούρου μὲ τίτλο *Προλεγόμενα*
στὰ ἰταλικά ἔργα τοῦ Σολωμοῦ ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἔκδοση: Διονυσίου
Σολωμοῦ Ἀπαντα τὰ εὕρισκόμενα, πρόλογος Ἰακώβου Πολυλᾶ, με-
λέτη καὶ μετάφρασις τῶν ἰταλικῶν Γεωργίου Καλοσγούρου, Ἐκδο-
τικὸς Οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», Ἐν Ἀθήναις 1921, σσ. 273-300.

Στὰ κείμενα τῶν Δὲ Βιάζη καὶ Καλοσγούρου, ὅπου καὶ δίδεται
ἐντὸς ἀγκυλῶν ἡ ἔνδειξη τῆς πρωτότυπης σελιδαρίθμησης, ἔχουν
διορθωθεῖ σιωπηρὰ κάποια προφανῆ τυπογραφικὰ λάθη καὶ ἔχουν
γίνει, ὅπου κρίθηκε ἀναγκαῖο, ἐπεμβάσεις στὴ στίξη, γιὰ νὰ διευ-
κολυνθεῖ ἡ ἀνάγνωσή τους. Στὸ κείμενο τοῦ Καλοσγούρου ἔχουν γί-
νει ἐπεμβάσεις καὶ στὴν ὀρθογραφία, καθὼς —χάριν τῆς ἀνετότε-
ρης ἀνάγνωσής— τὴν προσαρμόσαμε στὰ κρατοῦντα στίς μέρες μας
ὀρθογραφικὰ ἥθη.

Στὰ *Ἐπιλεγόμενα* ἀναφέρομαι σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὴ
μεταφραστικὴ διαχείριση τῶν ἰταλικῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ,
προσπαθώντας νὰ τὰ δῶ ὡς κείμενα τόσο ἐνὸς δίγλωσσου ποιητῆ,
ὅσο καὶ ἐνὸς ποιητῆ τοῦ μετέφρασε ποιήματα ἀπὸ διάφορες γλῶσ-
σες στὰ ἑλληνικά — ὅσο λίγα καὶ ἂν εἶναι αὐτὰ τὰ τελευταῖα, εἶ-
ναι σημαντικὰ καὶ σημαδιακά. Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ σὲ πληροφορίες
γύρω ἀπὸ τὴν «ἰταλικότητα» τοῦ Σολωμοῦ, δεδομένου μάλιστα ὅτι
ἐπ' αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ ἐδῶ ἀναδημοσιευόμενου κειμένου τοῦ Γεωρ-
γίου Καλοσγούρου, διαθέτουμε καὶ ἄλλες δύο πολύτιμες πηγές: τὰ
Προλεγόμενα τοῦ Ἰακώβου Πολυλᾶ καὶ τὸ μνημειῶδες ἔργο τοῦ
Louis Coutelle *Γιὰ τὴν ποιητικὴ διαμόρφωση τοῦ Διονυσίου Σολω-
μοῦ (1815-1833)*.⁵ Στὰ ἔργα αὐτά, ὅπου παραπέμπω τὸν ἀναγνώ-
στη ἥδη ἀπὸ ἐδῶ, θὰ γίνῃ διακριτικὴ ἀναφορά.

4. Βλ. τὰ συνεχόμενα τεύχη τῆς *Πανακοθήκης*, ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 210-11
ἕως τὸ ὑπ' ἀριθμ. 235-36 (ἀπὸ τὸν Αὐγουστο-Σεπτέμβριο τοῦ 1918 ἕως καὶ τὸν
Σεπτέμβριο-Ὀκτώβριο τοῦ 1920).

5. Louis Coutelle, *Γιὰ τὴν ποιητικὴ διαμόρφωση τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ*
(1815-1833), μετάφραση Σωκράτης Καψάσκης, θεώρηση μετάφρασης καὶ με-

Ὁ βασικὸς λόγος ποὺ χρησιμοποιήθηκε ἡ ἔκδοση τοῦ Λίνου Πολίτη ὡς ὑπόδειγμα τῆς ἀνὰ χειρὰς ἔκδοσης ἔγκειται στὸ ὅτι εἶναι ἡ πρώτη συγκεντρωτικὴ καὶ συνάμα ἐξαντλητικὴ, καὶ δὴ ὑπὸ μορφὴ βιβλίου. Μέχρι τὸ 1955 δὲν ὑπῆρχε πλήρης ἔκδοση τοῦ ἱταλόγλωσσου ἔργου τοῦ Σολωμοῦ. Ἀπὸ τὸν μόχθο τοῦ Λίνου Πολίτη καὶ τῇ συνεργασίᾳ του μετὰ τὸν ἀκάματο Filippo Maria Pontani προέκυψε ὁ ἄθλος τῆς ἔκδοσης τοῦ Ἰκαροῦ τοῦ 1955, ποὺ ἔχει ἀνατυπωθεῖ ἤδη ἀρκετὲς φορές. Ἡ ἔκδοση αὕτη παρουσιάστηκε μονόγλωσση — ἦτοι μόνο μετὰ τὸ ἱταλικὸ πρωτότυπο. Ἡ μετάφρασή του στὰ ἑλληνικά, φιλοτεχνημένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Λίνο Πολίτη μετὰ τὴ συνδρομὴ τοῦ Γ.Ν. Πολίτη, παρουσιάστηκε σὲ χωριστὸ τόμο: «Διονυσίου Σολωμοῦ / Ἀπαντα / τόμος δεύτερος / Παράρτημα / Ἰταλικά (Ποιήματα καὶ Πεζά) / μετάφραση Λίνου Πολίτη / μετὰ συνεργασίαν Γ.Ν. Πολίτη», Ἰκαρος, Ἀθήνα 1960, ³1991. Ἡ μετάφραση αὕτη εἶναι μὲν πλήρης, ἀλλὰ παρουσιάζεται σὲ πεζὴ μορφῇ. Ἡ παρούσα μετάφρασή μας εἶναι πλήρης, ἑμμετρὴ, καὶ παρουσιάζεται σὲ ἓναν τόμο ὅπου τὸ μετάφρασμα βρίσκεται στὴ δεξιὰ σελίδα ἀντικριστὰ μετὰ τὸ ἱταλικὸ πρωτότυπο. Καὶ σὲ τούτῃ τὴν ἔκδοση παραπέμπουμε τὸν ἀναγνώστη στὶς φιλολογικὰ καὶ ἐρμηνευτικὰ σημειώσεις τῶν σσ. 125-38.

Χάριν τῆς ἱστορίας τοῦ πράγματος πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι, πρὶν ἀπὸ τὸν Λίνο Πολίτη, μετὰ τὰ ἱταλικά ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ καταπιείσθησαν καὶ ἄλλοι λόγιοι, ὅπως ὁ Πέτρος Κουαρτάνος, ὁ Σπυρίδων Δὲ Βιάζης, ὁ Γεώργιος Καλοσγοῦρος, ὁ Γεράσιμος Σπαταλάς καὶ ὁ Κώστας Καιροφύλας. Στὸν Κουαρτάνο, μάλιστα, ὀφείλουμε τὰ ἱταλικά ποιήματα τῆς ἔκδοσης τοῦ Ἰακώβου Πολυλά.⁶ Κρίνω ὅτι ἰδιαίτερη ἀναφορὰ πρέπει νὰ γίνῃ στὴν ἔκδοση τοῦ Λοδοβίκου

τάφραση ἀγγλικῶν παραθεμάτων Ἀνδριάνᾳ Χλαχλά, μετάφραση ἱταλικῶν καὶ λατινικῶν παραθεμάτων Ἀφροδίτῃ Ἀθανασοπούλου, ἐπιμέλεια ἔκδοσης Δημήτρης Ἀρβανιτάκης, Βιβλιοθήκη τοῦ Μουσείου Μπενάκη, Ἀθήνα 2009. Βλ. καὶ τὸ γαλλικὸ πρωτότυπο Louis Coutelle, *Formation poétique de Solomos (1815-1833)*, Ἐρμῆς, Athènes 1977.

6. Γιά τὶς ἐκδόσεις αὐτὲς βλ. Διονυσίου Σολωμοῦ Ἀπαντα, τόμος δεύτερος, *Πεζὰ καὶ Ἰταλικά*, ἔκδοση-σημειώσεις Λίνου Πολίτη, Ἰκαρος, Ἀθήνα, Δ' ἔκδοση (1986), σσ. 294 ἐπ.

Στράνη πού ἀφορᾷ τὶς *Rime improvvisate*. Τὸ 1822 καὶ τὸ 1823 ὁ φίλος τοῦ Σολωμοῦ Λοδοβίκος Στράνης ἐξέδωσε στὴν Κέρκυρα τὸ ἐξῆς βιβλίο: *Rime improvvisate dal Nobile Signore Dionisio Conte Salamon Zacintio, Corfu, Nella Stamperia del Governo*.⁷ Θεωρῶ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἔκδοση ἔγινε ὄχι μόνο μὲ τὴν ἔγκριση, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐποπτεία τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, καὶ ἄς τὸ ἀποκρύπτει —γιαὶ ὁποιοδὴποτε λόγο— ὁ Στράνης.

Μὲ τὸν ἀείμνηστο φίλο Νίκο Παπαδόπουλο εἶχα συνεργαστεῖ στὴ μετάφραση τῶν 30 σονέτων τῆς ἔκδοσης τοῦ Λοδοβίκου Στράνη. Τὸ 2004 κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ὕψιλον ἡ δίγλωσση ἔκδοση «Διονύσιος Σολωμός, *Ρίμες ἐξ ἀπροόπτου / Rime improvvisate*, μετάφραση καὶ ἐπίλογος Γιώργος Κεντρωτῆς & Νίκος Παπαδόπουλος». Εἶχαμε συνεργαστεῖ ἐπίσης στὴ μετάφραση ἄλλων ἑξὶ ποιημάτων: στὸ *Σονέτο ἐγκωμιαστικὸ γιὰ ἕναν κατασκευαστὴ ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων* (σ. 53), στὸ *Ρόδο* (σ. 205), στὸ *Σονέτο ἐγκωμιαστικὸ στὸν Πετράρχη* (σ. 223), στὸ *Σονέτο ἐγκωμιαστικὸ στὸν Δάντη* (σ. 225), στὸ *Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Οὔγου Φόσκολου* (σ. 237) καὶ στὸ *Στὴν Ἀλίκη Οὐάρδου* (σ. 431). Τὸν Νίκο Παπαδόπουλο, μὲ τὸν ὁποῖο ἔχω συμμεταφράσει καὶ τὸν *Προμηθεά δεσμώτη* τοῦ Αἰσχύλου, τὸν θεωρῶ δάσκαλό μου. Ἄν δὲν εἶχε βρεθεῖ αὐτὸς στὸν δρόμο τῆς ζωῆς μου, πολλὰ ἢ δὲν θὰ εἶχαν γίνεῖ ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, θὰ ἦσαν ἐντελῶς ἀλλιῶς.

Στὴν προϊστορία τῆς παρούσας ἔκδοσης ἀνήκει, πάντως, καὶ τὸ ὅτι μερικὰ «ἰταλικά» σονέτα δημοσιεύθηκαν στὰ ἔντυπα *Νόστος* τῶν Κυθήρων⁸ καὶ *Πόρφυρας* τῆς Κέρκυρας,⁹ καὶ στὸ ἠλεκτρονικὸ περιοδικὸ *Ποιεῖν*.¹⁰

7. Βλ. Διονυσίου Σολωμοῦ *Ἄπαντα*, τόμος δεῦτερος, Πεζὰ καὶ Ἰταλικά, ὅ.π., σσ. 299 ἐπ.

8. Βλ. Διονύσιος Σολωμός, *Canticum canticorum / ᾠσμα ᾠμάτων: ἐννέα ἰταλικά σονέτα*, μετάφραση Γιώργος Κεντρωτῆς, *Νόστος*, τ. 5, Ἀθήνα 2008, σσ. 389-409.

9. Βλ. Διονύσιος Σολωμός, *Πέντε ἰταλικά σονέτα*, μετάφραση Νίκος Παπαδόπουλος & Γιώργος Κεντρωτῆς, *Πόρφυρας*, τχ. 107, Κέρκυρα, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 2003, σσ. 111-14.

10. <http://www.poein.gr/2010/12/24/%CF%83%CE%BF%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%BF%CF%82/>

Στή μετάφραση και έκδοση τῶν ἰταλικῶν ἔργων τοῦ Σολωμοῦ μὲ ἔσπρωξε (ὑποδεικνύοντάς μου, μάλιστα, νὰ συνεργαστῶ «ὁπως-δὴποτε» μὲ τὸν Νίκο Παπαδόπουλο) ὁ μέγας ὁραματιστὴς Δημήτρης Ἀρμάος, ὁ ὁποῖος ἔστησε τυπογραφικὰ τὴν καλαίσθητην έκδοση τῶν ἐκδόσεων ὕψιλον. Ἐννοῶ τὶς *Rimes* ἐξ ἀπροόπτου/*Rime improvvisate*. Τὴν έκδοση ἐκείνη τὴν εἶχε ὑποστηρίξει πάση δυνάμει ὁ ρηξικέλευθος ἐκδότης Θανάσης Χαρμάνης, ποὺ εἶχε ἤδη ἀπὸ τὸ 2002 ἐκδῶσει (μὲ ἐπιμέλεια ἐπίσης τοῦ Ἀρμάου) τὸν τόμο ποὺ εἶχα ἐτοιμάσει μὲ τίτλο «Γρικώντας τὴν ἄπλαστη ἁρμονία τῶν οὐρανῶν: ἐπικήδαιοι, ἐπιτάφιοι καὶ νεκρολογίες γιὰ τὸν Διονύσιο Σολωμό». Δυστυχῶς οὔτε ὁ ἓνας οὔτε ὁ ἄλλος εἶναι πιά στὴ ζωή...

Γιὰ τὴν ἀνὰ χεῖρας έκδοση εὐχαριστίες ὀφείλω στὸν Alberto Cotrona, στὸν Ἅγι Μαρίνη καὶ στὴν Ἀθηνᾶ Μπαλοπούλου ποὺ ἄκουσαν καὶ σχολίασαν κατὰ καιροὺς μερικὰ μεταφράσματά μου. Ἰδιαιτερές εὐχαριστίες ἐκφράζονται στὴ Μαρία Ράμμου, ποὺ μὲ ἄκρα ἐπιμέλεια διόρθωσε τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, καὶ στὸν Γιάννη Μάμη, ποὺ μὲ ἀπαράμιλλη μαεστρία ἔστησε τυποτεχνικὰ καὶ τοῦτο τὸ βιβλίο. Στὸν Γιώργο καὶ στὸν Κώστα Δαρδανὸ ἀπευθύνονται, τέλος, εὐχαριστίες ἐκ μέρους μου, ὅχι μόνο γιὰτὶ ἐνέταξαν στὸ πρόγραμμα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τους ἄλλο ἓνα συγγραφικὸ/μεταφραστικὸ πόνημά μου, ἀλλὰ καὶ πρωτίστως γιὰτὶ μὲ τιμοῦν ἐπὶ ἔτη πολὺ μὲ τὴν πολὺτιμη φιλία τους.

Κέρκυρα, 8 Μαρτίου 2020

Γιώργος Κεντρωτής

J. Solomons

DIONISIO CONTE SALAMON
ZACINTIO

OPERE IN ITALIANO

ΚΟΜΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ
ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ

ΕΡΓΑ ΣΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ

POESIE SCRITTE IN ITALIA
(1815-1818)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ
(1815-1818)

I. LA DISTRUZIONE DI GERUSALEMME

CANTO PRIMO

Già la nube, che sotto arcano velo
Nascondeva Colui che la compose,
Per sottrarsi a quegli empì alzossi al cielo;

E giunta dove sull'ali nembose
La folgore scatena il volo acuto
Mandò un lampo sanguigno e si nascose.

Giacea deserto il tempio, ed un canuto
Venerando ministro si sedea
All'ara appresso, addolorato e muto.

Il capo colla man si sostenea;
Pegli anni, e più pel duol che lo turbava,
Stretta la fronte in tristi solchi avea.

E traendo un sospiro al cielo alzava
Le ciglia ad or ad or molli di pianto
E le gote di mesto umor bagnava.

Fuori dell'empie mura errava intanto
Lo stuol delle Virtudi abbandonate,
Cui squallido copria funebre ammanto

In sugli omeri sparse e scarmigliate
Le bionde chiome, ed il sembiante ha ognuna
Di dolore atteggiato e di pietate.

1. ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΑΛΩΣΙΣ

ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟ

Τὸ σύγνεφο, ποὺ πέπλους μυστικούς ἀνέρα κλώθει
κεῖ πάνω τώρα Ἐκείνον ἔκρυβε, ποὺ τό 'χε πλάσει,
καὶ γιὰ νὰ φύγει τοὺς Κακοὺς στοὺς οὐρανοὺς ὑψώθη·

τῆς καταιγίδας τὰ φτερά τὸν ἔχουνε ἀνεβάσει
στοῦ κεραυνοῦ τὸ κράτος, κι ἀπ' τοὺς ζόφους τῆς αἰθάλης
μιὰ λάμψη αἱμάτινη τὸν δείχνει στοῦ φωτὸς τὴ χάση —

κι ἐχάθη. Μὲς στὸν ἔρημο νὰ ἓνας ἀσπρομάλλης
σεβάσμιος ἱερεὺς καθόταν, ὅπως πάντα οἱ γέροι,
πλάι στὸ βωμὸν ἀμίλητος μὲ μιὰ γραφὴ ὑπὸ μάλης.

Τὴν κεφαλὴ θλιμμένος βάσταγε μὲ τό 'να χέρι·
τὰ χρόνια τοῦ 'χανε τὸ μέτωπο βαθιὰ αὐλακώσει,
μὰ πιὸ πολὺ τὸν χάραζε τοῦ πόνου τὸ μαχαίρι.

Τὸ βλέμμα του, ὄντες πηγαινέ ψηλὰ νὰ τ' ἀσηκώσει,
στὸν οὐρανό, μὲ κλάματα ἦταν βουρνωμένο τόσο,
ποὺ θὰ 'λεγες ἢ πίκρα πάνω του πὼς ἔχει γκώσει.

Στὰ τείχη ἀπ' ὅξω τὰ μιὰρὰ τριγύρναγεν ὥστόσο
τῶν ἀρνημένων Ἀρετῶν τὸ πλῆθος μὲς στοὺς δρόμους,
καὶ πένθιμος μανδύας τοὺς κουκούλωνε ὅσο κι ὅσο.

Τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά πού 'σαν χυτὰ στοὺς ὤμους —
στῆς καθεμιᾶς τὴν ὄψη φαίνεται ζωγραφισμένη ἡ
γραφὴ ποὺ βάζει τοῦ ἐλέους καὶ τοῦ πόνου ὁ νόμος.

Senza far motto erravano: nè l'una
Si volgea l'altra a confortar, chè avieno
Quelle fide compagne ugal fortuna.

Disdegnaro di questo dolce il freno
Gli abitator di Solima, e formarsi
Di durissima selce il cor nel seno,

Ed in braccio de' vizi abbandonarsi,
Figli impuri d'Averno, in ogni parte
Dell'infame città confusi e sparsi.

V'è l'altera Ignoranza, e l'auree carte
Svolge del divin libro, che palese
L'oscura idea dell'avvenir comparte:

Indi di sdegno le pupille accese
Gitta le sacre note, chiaramente
Allo spirto dettate e non intese.

V'è la Durezza, e triplice serpente
Stringendo al di lei petto il suo volume
Le va il cor dardeggiando e nulla sente.

V'è la Mollezza, che anche quando il lume
Splende del giorno, dall'ozio conquista
Le molli va stancando infami piume.

Tarda il guardo, e di vino il petto intrisa
V'è l'ebbra Intemperanza che s'asside
Fra le tazze e vaneggia in folli risa.

Βουβές τριγύρναγαν: καμιά δὲν ἦταν μεινεσμένη
τις ἄλλες νὰ παραμυθεῖ. Τοὺς δρόμους εἶχαν πάρει —
ἔτσι ἦταν ἴδια γιὰ ὅλες τους ἡ τύχη τους γραμμένη.

Εἶχαν καταφρονέσει τὸ γλυκό τους χαλινάρι
τῆς Ἱερουσαλήμ οἱ κάτοικοι, ἔχοντας πιὰ κάνει
σκληρὴ στὰ στήθη μέσα τὴν καρδιά τους, καὶ γιὰ χάρη

τῆς ἀνομίας τράβηξαν τὴ στράτα ποὺ ξεκάνει
τὲς ἀγαθὲς ψυχές· παιδιὰ τῆς Κόλασης, κανόνα
ἀκολουθοῦν αἰσχρὸ καὶ βράζουν σὲ φριχτὸ καζάνι.

Ἐκεῖ ἡ Ἀγνοια ἡ δοκησίσοφη μὲ τὴ στιλπνὴ κορώνα
φυλλομετράει τὸ βιβλίο τὸ χρυσοδεμένο
τοῦ Θεοῦ, ποὺ λέει τὴ σκοτεινὴ τοῦ μέλλοντος εἰκόνα,

καὶ μὲ τὸ βλέμμα ὅχ τὴν ὀργὴ κατόπιν ξαναμμένο
πατάει τὰ ἱερὰ σημάδια ποὺ εὐκρινέστατα ἔχουν ἤδη ὑ-
παγορευθεῖ στὸν νοῦ, μὰ τοῦ 'ν' γιὰ πάντα κάτι ξένο.

Ἐκεῖ 'ναι ἡ Σκληρότης μὲ τὸ τρίδιπλό της φίδι·
τὰ στήθη τῆς σφιχταγκαλιάζει μ' ὅλο του τὸ μῆκος
καὶ τὴν καρδιά τῆς κόβει — πλὴν δὲν νιώθει τὸ κοπίδι.

Ἐκεῖ 'ναι κι ἡ Τρυφή· ὅσο τοῦ φωτὸς τὴ δένει κρίκος
μὲ τὴν ἡμέρα, αὐτὴ, τῆςσχόλης δούλα, παραμένει
στὴν κλίνη πού 'χει τὴν αἰσχρὴ τῶν ἡδονῶν ὁ λύκος.

Ἀπ' τῆς λαγνείας τὰ κρασιὰ στὸ στῆθος μουσκεμένη
ἐκεῖ 'ναι καὶ ἡ Ἀκολασία, καὶ ὅλο τῆς φουλάρουν
μὲ χάχανα τὲς κοῦπες, γιὰ νὰ πιεῖ, οἱ ἄλλοι μεθυσμένοι.

V'è L'Empietade in trono a cui le fide
Colpe stanno d'intorno a Dio rubelle
E il peccato vagar vede e sorride.

E vede con bestemmie ed opre felle
Sfidar l'ultrice ira di Lui che tiene
Il governo del sole e delle stelle.

Ed altri mostri assai di che son piene
Le strade, ed ogni abitator tributo
Tutto giorno di colpe a dar lor viene.

Lieve gioco è il delitto, e divenuto
D'infamia oggetto è il bene oprare, e l'urne
Sono obliate e il dì festivo è muto.

Vedi appena in alcune ore notturne
Poche femmine pie molli di pianto
Sospirar sulle tombe e taciturne.

L'innocente fanciul persino accanto
Alla madre fra il pianto e le querele
Impara a bestemmiar de' Santi il Santo.

Il bramato Messia che con fedele
Labbro predirò i sacri vati è obbietto
Di disprezzo tra il popolo infedele,

Ed i portenti di che fu l'aspetto
Di tutti testimon si chiaman opra
D'un Demon che gli scalda il cor nel petto.

Στὸ θρόνο τῆς Ἀσέβειας ὀλοένα καὶ ἀριβάρουν
οἱ Ἀμαρτίες· τοῦ Θεοῦ οἱ ἀποστάτριες — μὲ τὰ χέρια
τὰ κρίματα μαλάσσουν, πέρα-δῶθε σουλατσάρουν.

Τὰ βλέπει ποὺ ξυπνοῦν μὲ πράξεις βλάσφημες ἀκέρια
τὴν ἐγδικήτρα ὀργή Ἐκείνου ποὺ ῥιξε τὸ σπόρο
νὰ γεννηθοῦν τὰ σύμπαντα κι ὁ ἥλιος μὲ τ' ἀστέρια.

Καὶ τέρατα παμποίκιλα γιομίζουνε τὸ φόρο,
κι οἱ κάτοικοι τῆς συνωθοῦνται μέρα μὲ τὴ μέρα
γιὰ νὰ τοὺς καταβάλουν τῶν ἀμαρτιῶν τὸ φόρο.

Πανεύκολο παιχνίδι ὁπού 'ναι τὸ ἔγκλημα ἐδῶ πέρα!
Καὶ ἡ πρᾶξις ἡ καλὴ ἔγινε ἀτιμία. Καὶ ὅλοι οἱ τάφοι
λησμονηθῆκαν, κι ἐβουβάθη ἡ γιορτινὴ ἡ ἐσπέρα.

Καμιὰ φορὰ μὲς στῆς νυχτὸς τὶς ὥρες, ποὺ τὶς βάφει
ὁ ζόφος, φτάνουνε βουβὲς γυναῖκες, βουρκωμένες,
κι ἀναστενάζουν ἐκεῖ ποὺ 'ν' οἱ νεκρικοὶ οἱ τράφοι.

Παιδάκια ἀθῶα δίπλα σὲ μανάδες, ποὺ 'ν' πνιγμένες
στοὺς στεναγμούς, στὰ κλάιματα, ἔμαθαν ὀμπρὸς στὴν πύλη
τοῦ Ναοῦ βλαστήμιες νὰ ξερνολογᾶν καταραμένες.

Τὸν πολυπόθητο Μεσσία, ποὺ μὲ λαῦρα χεῖλη
ἀνάγγελναν προφῆτες μὲ πεφωτισμένον ἦθος,
στὴν καταφρόνια ὁ ἄπιστος λαὸς τὸν ἔχει στείλει,

καὶ ὅσα θαύματα ὄμμασιν ἰδίους εἶδαν, λίθος
ἀγνοίας τὰ βαρᾶ: πὼς ἔργατα εἶναι —λὲν μὲ μένος—
διαβόλου, ποὺ τοὺς χύνει φλόγες ἄγριες μὲς στὸ στῆθος.

Il buon ministro addolorato sopra
I sacri rostri asceso in questi accenti
L'ultima volta il pio linguaggio adopra:

« Ahi qual cieco furore, o stolte genti,
Vi trascina a chiamar magiche fole
Del gran figlio di Dio gli alti portenti?

» Egli è Desso al cui cenno alle parole
Sciolsero il labbro i muti e lo splendore
Tornar gli estinti a riveder del sole.

» Quei che guidò Israello u' erbetta o fiore
Mai non surse, e sgorgar fe' dalla dura
Inerte pietra il cristallino umore.

» Quei che dell'Eritreo fece due mura
E v' entrò Faraone ed ha trovato
Pria di morte entro il mar la sepoltura.

» Questi adunque vedrassi insanguinato,
Ma quel Nume a cui voi siete rubelli
Il suo figlio non lascia invendicato.

» Veggo con balbo labbro i bambinelli
Chiamare indarno le lor madri, e intorno
Le spose vagolar e i vecchi imbelli.

» E la Morte la falce d'ogni intorno
Veggo a cerchio rotar per Palestina,
Veggo l'ultima notte a mezzo giorno:

Στὸν ἄμβωνα περίλυπος ἐπάνω ἀνεβασμένος
γιὰ ἐσχάτη φορὰ ὁ ἱερεὺς τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ ἀρθρώνει
μ' εὐλάβεια καὶ στὸν ὄχλον ὁμιλεῖ πού 'ναι χαμένος:

«Μωρὰ ἔθνη, ἄχ, ποιά φριχτὴ ὀργή, φεῦ, σᾶς τυφλώνει
καὶ λέτε μάγων ἔργα ὅτ' εἶν' τὰ θαύματα; Ἀπὸ πότες
τοῦ Θεοῦ ὁ γιὸς τῶν μάγων ἀγυρτεῖς ξεσηκώνει;

»Οὗτός ἐστιν, πού σ' ἔνα νεῦμα του, θεσπέσιες νότες
τὰ χεῖλη ἐβγάλαν τῶν βουβῶν· μετ' ἡ δικιὰ του χάρη
τοῦ ἡλίου εἶδαν πάλι τὴ λαμπράδα οἱ τεθνεῶτες.

»Τὸν Ἰσραὴλ ὁδήγησε ἐκεῖ πού ἄνθος ἡ χορτάρι
ποτὲ δὲν βγῆκε, ἐνῶ ἀπὸ βράχων στόματα ἀντήχει
ναμάτων κρουσταλλένιων ἄσμα πού ἔπαιρνε τὰ βάρη.

»Ἐτοῦτος ἔκαμε τὴν Ἐρυθρὰ σὰν δύο τείχη
πανύψηλα, κι ὁ Φαραώ, πού μπῆκε ἀνάμεσά τους,
στὴ θάλασσα ἠῦρε, πού τὸν ἔπνιξε, θανάτου τύχη.

»Ἐτοῦτον τώρα θὰ τὸν δοῦμε στὸ αἶμα μέσα· μὰ τοὺς
ἀνθρώπους, πού ἡ ἀποστασία ὄχ τὸν Θεὸ τοὺς τρέφει,
ὁ Θεὸς πικρὰ θὰ τιμωρήσει γιὰ τὰ κρίματά τους.

»Μὲ τὸ χεῖλάκι τους τραυλὸ νὰ κράζουν βλέπω βρέφη
ματαίως τὶς μανάδες τους, καὶ τ' ἀπλωμένο χέρι
τῶν γέρων καὶ τῶν γυναικῶν τὴν ἀνημπόρια στέφει.

»Τὸν Χάρο βλέπω τὸ δρεπάνι του νὰ τό 'χει φέρει,
στριφογυρνώντας το, ἀπάνω ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη·
τὴν ὕστατη νυχτιὰ τὴ βλέπω μέρα μεσημέρι.

» Chè già la provocata ira divina
Nel suo registro adamantin col dito
Ne ha segnata la strage e la ruina.

» Pur l'amore eccessivo ed infinito
Che tutto può solo non ha possanza
Di resistere a' lai d'un cuor pentito.

» Gerusalem, deh nell'antica usanza
Ormai ritorna e ti confida in Dio,
La cui pietade i nostri falli avanza ».

Somigliante ad un tuono si sentio
Un domandar confuso immantinente
Fra la folla, un bisbiglio, un mormorio;

E dopo aver conteso lungamente
Fra di lor di tormenti e di ritorte
Crude parole rintronar si sente,

Quando concordemente udissi e forte
Ben mille e mille bocche in tuon feroce
Gridare: « a morte il Nazareno, a morte ».

Ah perchè non discese allor veloce
Sull'empio stuolo il fulmin dell'Eterno
Pria che mettesse il suo Fattore in croce?

Perchè... ma tal non era lo superno
Voler santo di Lui che maestoso
Della terra e del ciel tiene il governo.